

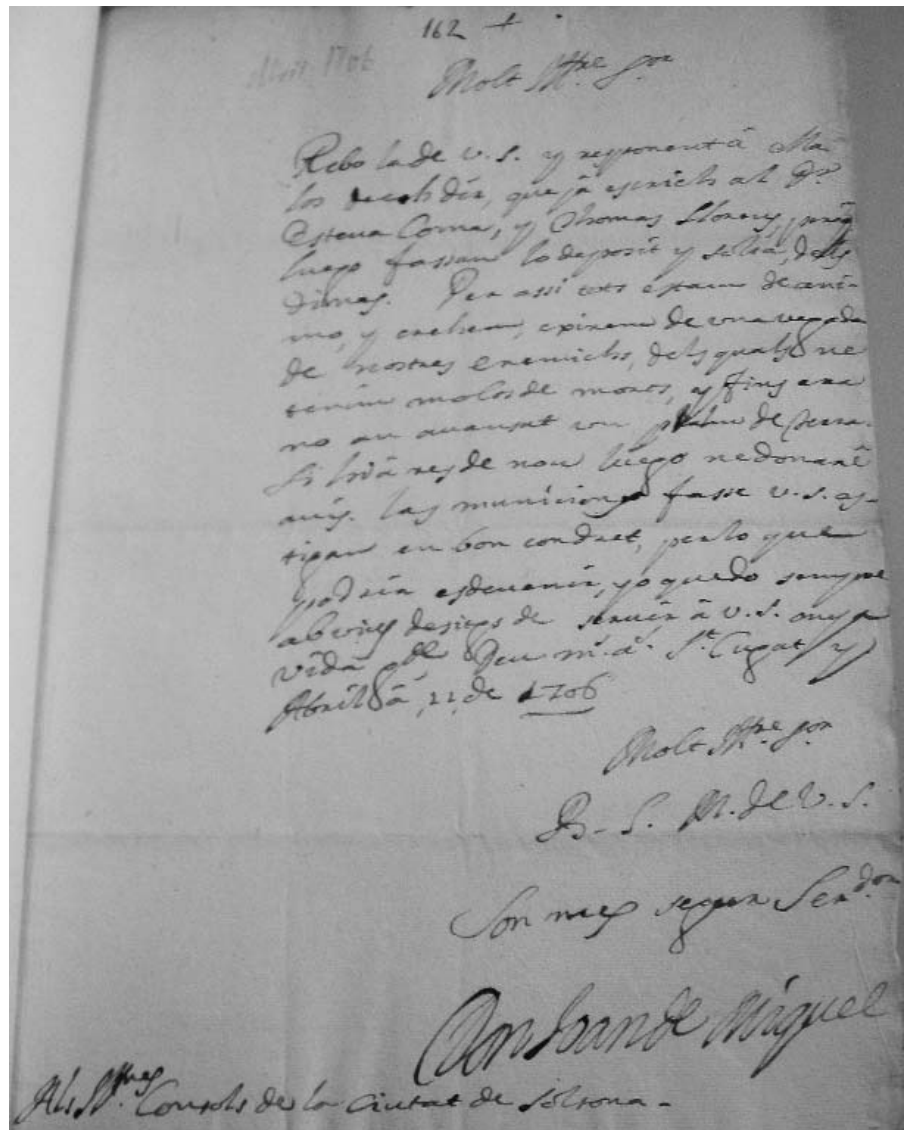
Actituds filoborbòniques a la Catalunya central: la conspiració del tinent coronel Joan de Miquel

Adrià Cases

Aproximadament ara farà una trentena d'anys dues autores van posar sobre la taula un debat interessant al voltant de la presència de posicionaments borbònics entre els estaments catalans d'inicis del segle XVIII.¹ Quelcom que contrastava amb el discurs interpretatiu principal, ja que situava Catalunya –i bona part de la Corona d'Aragó– dins l'òrbita de l'austriacisme. Pocs autors han seguit aquest interessant filó i, tret d'escasses aportacions,² els actius borbònics catalans d'aquest període encara resten lluny de ser coneguts completament. Almenys, si ho comparem amb el seu “contrincant” austriacista.

Des del nostre punt de vista, aquesta temàtica encara presenta un cert marge de millora de manera que més enllà del tipus de pensament i projecte polític que defensaven els partidaris de la casa Borbó –quelcom que sí ha estat més acotat–, seria interessant aprofundir en el coneixement de personatges i territoris que van decantar-se per la dinastia d'origen francès. En altres paraules, intentar apropar-nos a la complexa xarxa de relacions interpersonals (clientelars) que estaven darrera d'aquest posicionament.

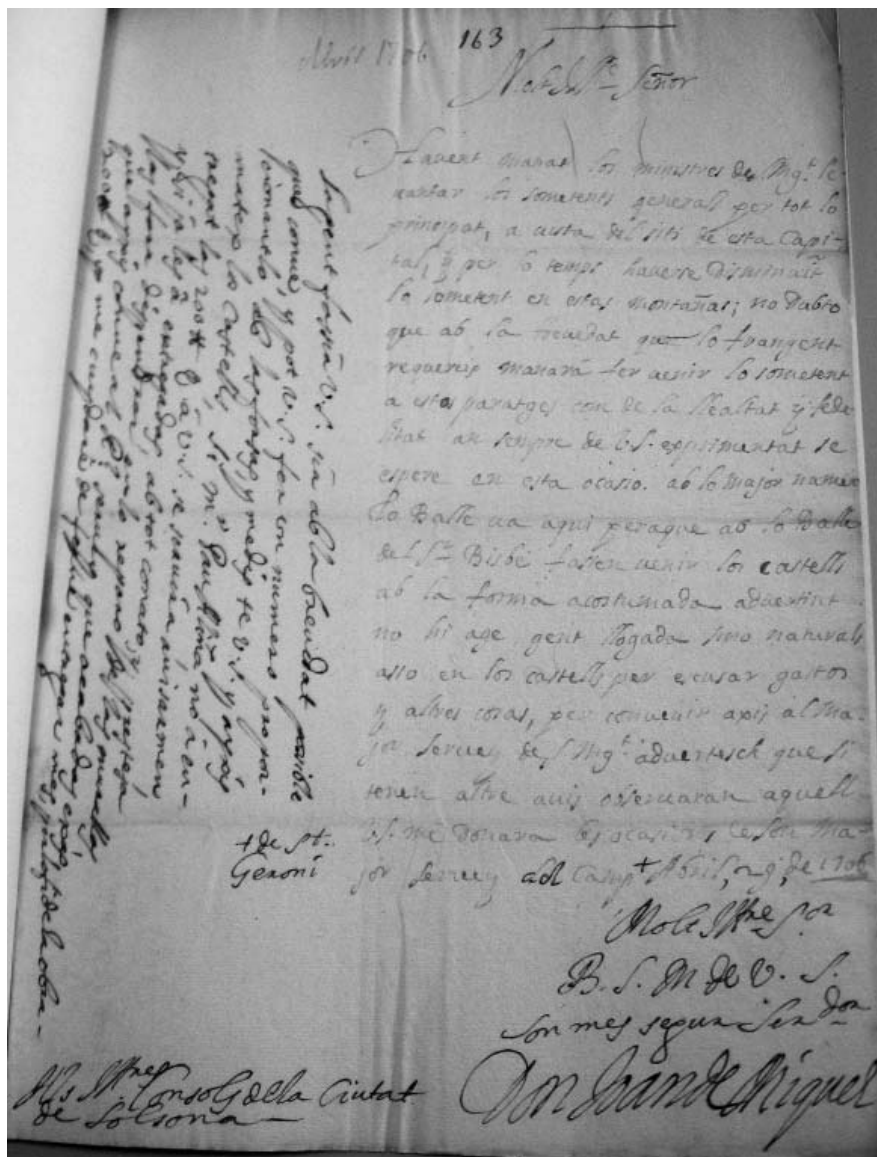
En aquestes breus pàgines proposem obrir una hipòtesi de treball fruit de les investigacions que hem estat realitzant a l'Archivo Histórico Nacional de Madrid. L'objectiu que

ACS, Lligall 90, document 162. Carta de Joan de Miquel als cònsols de la ciutat de Solsona demanant que Esteve Coma i Tomàs Llorens entreguin els diners als cònsols de la ciutat. Escrita des de Sant Cugat del Vallès el 22 d'abril de 1706.

perseguiu és discutir si a la Catalunya central va existir-hi una presència borbònica “soterrada” que tal com veurem, al 1709, intentà armar el país per forçar l’entrada de l’exèrcit francès per l’Alt Berguedà. Que la zona central del Principat era una àrea eminentment austriacista no hi ha cap mena de dubte. Poblacions com Manresa, Solsona, Cardona i Vic en són bons exemples. A Berga la situació és més confusa i tot i que la dominació austriacista també va acabar imposant-se, s’ha de remarcar un posicionament pro-borbònic de la mà del marquès de Gironella³, Josep de Marimon i Anton de Manegat. Aquests personatges, en diverses ocasions, van mobilitzar homes –ja fossin sometents o miquelets– per lluitar en favor de Felip V. Com a exemple ben il·lustratiu és molt recomanable donar un cop d’ull al pamflet que va publicar la ciutat l’any 1714. La intencionalitat per guanyar-se la complicitat del bàndol victoriós resta ben evident,⁴ quelcom que deuria succeir atès que la ciutat va rebre el privilegi de poder utilitzar armes, prerrogativa absolutament prohibida a la resta de Catalunya.⁵ De fet, ja l’any 1707, diversos personatges del Berguedà partidaris del Borbó i encapçalats per Josep Viladomar van exiliar-se al Rosselló. Des d’aquesta àrea, molts d’aquests prohoms van actuar amb determinació amb l’objectiu d’aixecar el país en favor del duc d’Anjou.⁶

El cas que presentem a continuació, però, neix de les files austriacistes, del metge i tinent coronel solsoní Joan de Miquel. Segons un interessant article de la revista d’història de la ciència i la medicina *Gimbernat*, aquest personatge va ser un fervent “militant” austriacista. Les fonts de l’època el consideren un personatge clau per a l’aixecament de tota la Catalunya central en favor de l’arxiduc d’Àustria.⁷ Ell mateix va estar present durant els fets de Vic de primers de juliol de 1705; o al setembre del mateix any, tot demanant l’obediència de Cardona.⁸ L’article que hem referit demostra l’activitat intensa d’aquest metge-militar durant els primers anys de confrontació (1705-

ACS, Lligall 90, document 163. Carta de Joan de Miquel als cònsols de la ciutat de Solsona demanant la mobilització dels sometents. Escrita el 29 d’abril de 1706.

1706). Fins i tot tenia la confiança del rei-arxiduc per capitanejar les tropes de l’interior del país que havien de reprimir qualsevol actitud contestatària vers la nova monarquia austriacista.⁹

El 10 de gener de 1709, però, els esdeveniments van canviar radicalment i Joan de Miquel va reunir-se en secret a Puigcerdà amb els borbònics Joan de Josa i Anton de Manegat.¹⁰ En aquesta trobada, Joan de Miquel va proposar als dos dirigents de la Cerdanya una doble entrada de l’exèrcit francoespanyol. Per una banda, ell pretenia que el gran contingent situat a la Franja d’Aragó s’introduís

amb força per Cervera en direcció a Cardona. Paral·lelament, aconsellava que l’exèrcit francès del duc de Noailles entrés per Bagà amb la intenció de dirigir-se cap a Berga. Al mateix temps, Joan de Miquel afirmava que estava mantenint 200 homes armats que podien acompanyar l’exèrcit però va una mica més enllà quan també indicà que, una vegada el contingent s’hagués establert a l’àrea de Solsona, Berga, Manresa, Pla de Bages i Lluçanès, ell mateix seria capaç de mobilitzar gent “parcial” que donés suport a aquesta incursió militar. En aquesta trobada, el metge solsoní també va demanar ajuda econòmica

per poder mantenir els homes mobilitzats. Quelcom que va aconseguir ja que Anton de Manegat va facilitar-li 400 doblons. Aquesta “conspiració” va arribar en mans del propi Felip V, que acceptà mantenir el contacte amb el dit personatge així com garantir-li certes despeses.¹¹

El cas, però, és que tot i aquest propòsit del metge-militar, l'operació no es va concretar mai al llarg de tota la guerra de Successió i les forces de Noailles no van introduir-se per l'àrea de Bagà. Segurament, la dificultat del terreny havia de ser una travesa important a l'hora de dur a terme una operació d'aquest estil. Per aquest motiu, les forces del general francès sovint incorrien Catalunya per la zona empordanesa.

Joan de Miquel –no sabem de quin manera– va ser empresonat per les autoritats austriacistes. Imaginem que la seva idea deuria ser descoberta ja que gràcies a les cartes de Joan de Josa sabem que va arribar a escapar-se del captiveri. Un cop fugat –pel que sembla amb el seu germà– va passar al Rosselló, “*donde le ha tenido consigo estimandole mucho y valiendosse de él, para cosas del Real Servicio el Duque de Noailles [...]*”.¹³ El secretari de Felip V –Grimaldo– fent un breu informe del personatge, advertia que “*era un medico catalan, que en ocasion del sittio primero de Barcelona, levantò toda la monttaña contra Su Magestad y que de alli a algun tiempo, o quizas no hallandosse recompensado de los enemigos, o lo mas cierto cayendo en su error, mudò de conducta, y en prueba de ello, teniendole ya ellos por disidente, le pusieron preso [...]*”.¹⁴

Des del Rosselló el metge solsoní va marxar a Baiona i, un cop al sud oest de França, va intentar establir relació amb la Cort borbònica de Madrid. Ell mateix envià cartes al rei Felip V i al comte d'Aguilar. En la correspondència Joan de Miquel sembla mostrar-se penedit dels seus actes i demanava ajuda econòmica atesa la seva delicada situació: “*todos mis trabajos, y perdidas los tengo señor, por muchos respetos, por bien empleados, contentisimo solo de verme restituido vassallo de mi legitimo Rey*

169
 Abril 1706
 Los Consuls de la Ciudad de Solsona, v. M.^{as} se ruegan cobren de Fran.^{co} Comas, y Jose Maria Cebría, la quantitat de cinco sentas Llibras, Arrendadors de las Baronias que foren de Don Juan de Josa, firmando Apochas a Dios Arrendadors, y C. M.^{as} las emplearan por lo reparo de las murallas de la present Ciudad, y ne portaran comesta y abito por un mes, lo qual se acuerda en la presente Conuencion ay por el P.^o de la Magestad que demp.^{te} dat en Solsona el 6 de Abril de 1706
 Jo. de Miquel

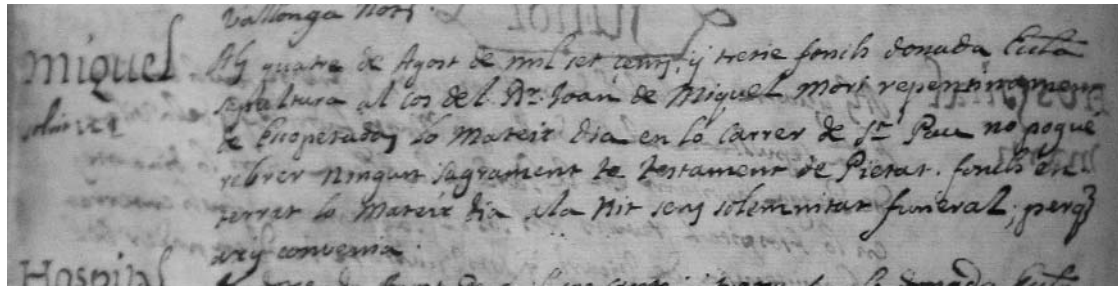
ACS, Lligall 90, document 169. Carta de Joan de Miquel als cònsols de la ciutat de Solsona demanant que es cobrin 500 lliures als arrendadors de les baronies de Joan de Josa per destinar-les a repassar les muralles. Escrita el 6 d'abril de 1706.

[...]”.¹⁵ De la documentació treballada sembla advertir-se que Madrid no va fer cas a les seves demandes. I, més, si tenim en compte que a les acaballes de la guerra tornem a trobar el metge-militar solsoní en l'òrbita austriacista, lluitant novament al costat de l'Arxiduc. Tal com relata l'article que anteriorment hem referit (*Gimbernat*), Joan de Miquel va morir el 4 d'agost de 1711, quan les tropes borbòniques van entrar a Solsona i els vilatans van oferir resistència. Pel que sembla, el metge va morir durant l'intercanvi de foc que van protagonitzar ambdues faccions.¹⁶

Més enllà de la personalitat d'aquest interessant metge, segons les fonts, home de caràcter dur, així com agosarat, o de la motivació que el va portar a canviar de bàndol, a nosaltres ens interessa destacar que durant la seva “conspiració” per intentar acostar l'exèrcit francès al pas de l'Alt Berguedà, ell mateix manifestà que arreu de la Catalunya central (Solsona, Berga, Manresa, Pla de Bages i

Lluçanès) existia gent partidària a la incursió francoespanyola. Òbviament, no sabem la força real d'aquesta presència poblacional, ni sabrem amb certesa la credibilitat del judici de Joan de Miquel. Des del nostre punt de vista, però, aquesta observació és absolutament rellevant atès que obra nous horitzons arreu d'aquesta àrea del Principat. De tots és sabut el posicionament de la ciutat de Berga, especialment durant els anys inicials. Ara bé, el metge assenyala que els partidaris del duc d'Anjou també es trobaven en àrees que a priori s'han considerat eminentment austriacistes.

Som plenament conscients que el particularisme d'aquest cas pot portar-nos a extreure unes primeres conclusions errònies. Si tenim en compte, però, l'herència i els estudis que han abordat les actituds borbòniques a inicis del segle XVIII –tal com hem referit a l'inici de l'article–, podríem advertir que el posicionament borbònic a Catalunya (o almenys a la Cata-

ADS, Arxiu Parroquial de Solsona. Llibre d'òbits núm. 5, de 1713 a 1762. Partida de defunció del Dr. Joan Miquel.

lunya central) va ser més transversal del que podem considerar. D'altra banda, hem de pensar que Joan de Miquel, a partir de l'any 1706, va capitanejar les forces que perseguien els adversaris del rei-arxiduc a l'interior del país. Probablement, el fet d'exercir aquesta tasca, va possibilitar-lo a introduir-se i conèixer personalitats que en menor o major mesura s'identificaven amb el Borbó.

Fent un canvi de personatge, però sempre seguint aquest teló de fons, Josep d'Alòs –jutge de confiscacions de l'exèrcit francoespanyol a Catalunya– deixava entreveure a Grimaldo les possibilitats que podria representar entrar per la banda de Cardona amb l'exèrcit: “*Si Dios me diese la felicidad de ganar el Castillo de Cardona, hay mucha gente prevenida para poner en obediencia de su Mag. la mayor parte del veguerio de Manresa asta las montañas que dominan a Vi-que; y los de la comarca de Berga se muestran finissimos, habiendo muchos tomado las armas contra los voluntarios [...]*”.¹⁷

Abans de cloure aquest treball volem reiterar que no pretenem reinterpretar el posicionament austriacista majoritari que manifestà Catalunya durant la guerra de Successió espanyola. Aquest episodi breument descrit, però, més enllà de les possibili-

tats de treball que pot oferir-nos, ja ens permet fer notar el que diversos autors han manifestat a mesura que s'endinsen en l'estudi del període 1700-1715: la dificultat del moment històric és tant profunda que hem d'evitar la mirada unidireccional i centrar-nos en definir amb exactitud la realitat polièdrica de la societat catalana d'inicis del segle XVIII. Sembla que la Catalunya central es presenta com un bon laboratori.

NOTES

1. Eva SERRA, *Senyors, Bandolers, Miquelets i Botiflers: estudis d'història de Catalunya (segles XVI al XVIII)*. Empúries, Barcelona, 1984; Núria SALES, *Els botiflers, 1705-1714*. Rafael Dalmau, Barcelona, 1981.
2. Joaquim ALBAREDA i SALVADÓ, «Els exiliats catalans de finals del segle XVII i principis del segle XVIII en els Comtats: Barretines, Botiflers, Carrasclets». *Colloque «Les Exils Catalans en France»*. Centre d'Études Catalanes de Paris IV-Sorbonne et Universitat de Girona, Paris, 2000; *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra: 1705-1714: el Dietari del Convent de Santa Caterina i les Memòries d'Honorat de Pallejà*. Eumo-IUHJV, Vic-Barcelona, 2001. Rosa Maria ALABRÚS IGLESIAS, *Felip V i l'opinió dels catalans*. Pagès, Lleida, 2001.
3. Francesc d'Agulló i Pinós.
4. Arxiu Comarcal del Berguedà (ACBR). *Llibres Notables*, sig.: C.1.1.1.6, «Manifestacion de muchos y relevantes ser-
5. ACBR, *Llibres Notables*, sig.: C.1.1.1.3, Privilegi d'ús d'armes.
6. Archivo Histórico Nacional (AHN), lligall 320-2; ALBAREDA SALVADÓ, «Els exiliats catalans...».
7. Lluís GUERRERO, Joan PUJOL i Enric BARTRINA, «Joan Miquel (1669-1713), un metge austriacista solsoní», *Gimbernat: revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*, vol. 47, Barcelona, 2007, pp. 85-94.
8. GUERRERO, PUJOL, BARTRINA, «Joan Miquel (1669-1713)...», pp. 89-90.
9. GUERRERO, PUJOL, BARTRINA, «Joan Miquel (1669-1713)...», p. 91.
10. Joan de Josa i Agulló era cosí del marquès de Gironella i coronel de cavalleria de l'exèrcit borbònic. D'altra banda –tot i que no ho sabem amb certesa– Anton de Manegat va ser probablement governador borbònic de la vila de Puigcerdà. Segons la correspondència treballada a l'AHN (Fons Estat) aquest personatge va comptar sovint amb la complicitat del duc de Noailles.
11. AHN, *Estat*, lligall 369.
12. AHN, *Estat*, lligall 365.
13. AHN, *Estat*, lligall 383.
14. AHN, *Estat*, lligall 383.
15. AHN, *Estat*, lligall 383.
16. GUERRERO, PUJOL, BARTRINA, «Joan Miquel (1669-1713)...», pp. 91-92.
17. AHN, *Estat*, lligall 411-1.

Adrià Cases
Historiador